

PROVOCATIO

En flervetenskaplig tidskrift om mänskliga rättigheter

Title:	Svensk biståndspolitik utifrån ett rättighetsperspektiv		
Author(s):	Rebecka Karlsson		
Language:	Swedish		
Keywords:	biståndspolitik, bistånd, rättigheter, fattigdom, Pogge		
Journal:	Provocatio	Pages:	7-20
Year:	2015	ISSN:	2002-1631
Issue:	1	Web:	http://journals.lub.lu.se/index.php/prvc/index

ABOUT PROVOCATIO

Provocatio is published by Human Rights Studies at Lund University www.mrs.lu.se. Human Rights Studies is part of the Department of History and offers a Bachelor programme and doctoral studies in human rights.

Provocatio aims to be a forum for critical and constructive analysis of and debate on human rights. Human rights can be many things: a legal system of principles and rules, a political language, an international practice, a philosophical idea, and a conflicting and evasive historical tradition. Human rights can serve as tools of resistance against oppression, but also as a rhetorical veneer for propaganda. Human rights are a phenomenon that needs to be studied in all this complexity.

The journal has developed out of *Skriftsamling i mänskliga rättigheter* [länk till där de finns, om de finns], which was published in seven volumes from 2010 to 2014. Like that earlier publication, *Provocatio* is an opportunity for students to get published. Some of the articles in *Provocatio* are shortened, revised versions of essays and theses by students on the Bachelor programme in Human Rights Studies at Lund University. The journal also welcomes submissions from Phd-students and researchers, as well as students on other study programmes.

The journal is not committed to any political or theoretical position, only to the potential of critical analysis. We welcome submissions with a broad range of perspectives.

EDITORIAL TEAM

The journal has a team of two permanent editors. For each issue, one or two editorial assistants are assigned; these are students on or alumni from the Bachelor programme in Human Rights Studies.

EDITORIAL POLICY

Provocatio is an open access journal, available free of charge online. Customary copyrights restrictions apply. In addition to research articles (some of which are revised student essays and theses) the journal publishes reviews of new academic literature, essays and reflections. *Provocatio* accepts texts in **Swedish, English, Danish, and Norwegian**. All submissions are reviewed by the editors. See "Instructions for authors" for further information.

CONTACT INFORMATION

Provocatio

Human Rights Studies

Lund University

P.O. Box 192, SE-221 00 Lund

E-mail: provocatio@mrs.lu.se

Journal web page: <http://journals.lub.lu.se/index.php/prvc/index>

Departement web page www.mrs.lu.se

Svensk biståndspolitik utifrån ett rättighetsperspektiv

Rebecka Karlsson

Biståndspolitik och fattigdomsbekämpning

Fattigdom och fattiga människor har alltid varit en del av världsordningen, men acceptansen för fattigdom är en föränderlig trend som de senaste årtionden gått raskt nedåt. Det är ett ämne som väcker många känslor och otaliga åsikter, samtidigt som nästan ingen skulle säga sig vara emot fattigdomsminskning. Det existerar sålunda något slags normativ samstämmighet kring att uppdelningen mellan fattiga och rika är orättvis. Trots detta är det ett problem som under en lång tid varit utan lösning. Metoden för att bekämpa fattigdom har länge varit biståndsgivning, och inom den diskursen diskuteras bland annat huruvida bistånd hjälper överhuvudtaget och hur relationen mellan bistånd och ekonomisk tillväxt ser ut. Det gängse sättet att mäta minskning av fattigdom och biståndets framgång är just ekonomisk tillväxt, en metod som dock ifrågasätts av många som hävdar att det inte alls finns en korrelation dem emellan. Hur Sverige ser på fattigdomsbekämpning, bistånd och sitt ansvar som rikt och utvecklat land är det jag intresserat mig för i denna undersökning.

Den svenska regeringen gav i mars år 2014 ut skrivelsen *Biståndspolitisk plattform*¹ som ett vägledande policydokument med syfte att ge

¹ Skrivelse 2013/14:131. Regeringskansliet. *Biståndspolitisk plattform*.

biståndspolitiken en tydlig riktning och vara utgångspunkten för hur regeringen styr svenskt bistånd. Intentionen med denna studie är att utvärdera och kritiskt granska svensk biståndspolitik som den uttrycks i *Biståndspolitisk plattform*. Genom en analys av plattformen ur ett rättighetsbaserat perspektiv inspirerat av Thomas Pogges teorier framträder det hur svensk biståndspolitik förhåller sig till mänskliga rättigheter. Perspektivet konkretiseras genom att fokusera vid begreppen *moraliskt ansvar*, *institutionell ordning* och *prioritering av de fattigaste*. Frågan undersökningen ställer är hur regeringen hanterar och arbetar med dessa tre begrepp, uttalat eller underliggande. Det Pogge-inspirerade perspektivet fungerar som normativ utgångspunkt för god global politik, vilket sedan använts för att utvärdera huruvida detta uppnås i svensk biståndspolitik.

Det framkommer i studien argument för att svensk biståndspolitik till viss del bejakar ett moraliskt ansvarstagande för människor som lever i fattigdom eller under förtryck, men att Sverige *inte* erkänner sitt ansvar som del i en institutionell världsordning som aktivt gör människor fattiga, samt att de allra fattigaste *inte* prioriteras högst.

Pogges utgångspunkt när det gäller mänskliga rättigheter är att stater och institutioner är skyldighetsbärare, och det är de som står ansvariga för att se till att alla människor har möjlighet att åtnjuta sina rättigheter. Denna institutionella syn på mänskliga rättigheter är förhållandevis ovanlig, då Pogge fokuserar på vem som är skyldig att uppfylla de mänskliga rättigheterna och vad människorättskränkningar innebär, inte på vilka specifika rättigheter som existerar. Pogge påpekar att all problematik kring fattigdom kan spåras till, samt lösas av, två artiklar i FNs allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna: artikel 25, om att alla människor har en mänsklig rättighet till grundläggande förnödenheter, och artikel 28, om att alla människor har rätt till en social och internationell ordning där alla rättigheter i förklaringen kan förverkligas². Pogge hävdar att det är en konkret människorättskränkning att institutioner aktivt gör människor

² UN General Assembly, *Universal Declaration of Human Rights*, 10 december 1948, 217 A (III), åtkomst 4 augusti 2015.

fattiga, ställer sig passiva till fattigdom, och inte agerar, hjälper och förbättrar efter sin förmåga. Det är den rådande globala ordningen som står ansvarig för världens ekonomiska ojämlikhet och därför har rika stater och institutioner en skyldighet att förbättra situationen för fattiga människor, och sålunda bekämpa fattigdom. Skyldigheten är både juridisk, eftersom länder lagstadgat om den allmänna förklaringen och sålunda lovat följa den, men även moralisk, eftersom det är ett ansvar som sträcker sig över lagar, då Pogge förutsätter att mänskliga rättigheter existerar även i länder som ej lagstadgat om dem. Pogge poängterar att skulle det moraliska ansvaret tas på allvar är det fullt möjligt att utrota extrem fattigdom, varför de allra fattigaste bör prioriteras.³

Moraliskt ansvar

Biståndspolitisk plattform uttrycker följande: ”Trots de senaste decenniernas stora framsteg lever fortfarande över en miljard människor i extrem fattigdom”⁴. Som ett av världens rikaste, mest demokratiska och mest jämställda länder har Sverige ett moraliskt ansvar. Det innebär enligt Pogge att upphöra med, samt kompensera för handlingar som aktivt skadar eller försämrar situationen för fattiga människor. Det betyder även att kompensera för den ojämlika världsordning som är ett faktum av många olika anledningar och som delar av världens befolkning orättvist missgynnas av enbart beroende på var de föds och växer upp.⁵

Ett moraliskt ansvarstagande kommer till uttryck i plattformens huvudmål – ”att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck”⁶. Plattformen kungör i anknytning till det moraliska ansvaret att svenskt bistånd ska vara tydligt i

³ Thomas Pogge ”Severe Poverty as a Human Rights Violation”, i Pogge (red.), *Freedom From Poverty as a Human Right: Who Owes What to the Very Poor?*, Oxford: Oxford University Press, 2007, sid. 11, 14-15, 25, 52-53.

⁴ Skr. 2013/14:131, *Biståndspolitisk plattform*, sid. 7.

⁵ Pogge, 2007, sid. 40-41, 52-53.

⁶ Skr. 2013/14:131, *Biståndspolitisk plattform*, sid. 5.

sina värderingar, vilket innebär att utgå ifrån ett fattigdomsperspektiv och ett rättighetsperspektiv. Fattigdomsperspektivet beskrivs vara en mångdimensionell syn på fattigdom med varje individs egna erfarenheter och förutsättningar i fokus. Det är utifrån övertygelsen om människans egenmakt, att människor själva innehar den kapacitet som krävs för att definiera sina problem och agera för att hantera och lösa dem, som regeringen intar det uttryckta fattigdomsperspektivet. Vidare skriver de att fattiga människor inte ses som objekt och passiva mottagare, utan som subjekt och aktörer.⁷ Detta går delvis i linje med Pogge, som hävdar att det krävs en förändrad inställning i världssamfundet, vi måste sluta se på fattiga som människor i behov av hjälp, och börja inse att det är på grund av världens beskaffenhet – den globala ordning de rika länderna upprätthåller – som fattigdom fortsätter att existera.⁸ Plattformen visar visserligen på en förståelse för att det inte handlar om att ”snälla” Sverige ska rycka ut med sina outtömliga resurser och rädda människor i nöd, utan att inställningen är ett moraliskt ansvarstagande som utgår ifrån fattiga människors egna perspektiv. Dock ger plattformen inte uttryck för en medvetenhet om att ansvaret beror på hur den rådande världsordningen ser, och har sett ut, än mindre erkänns Sveriges delaktighet i upprätthållandet av den världsordningen.

Rättighetsperspektivet är enligt plattformen en central utgångspunkt för Sveriges utvecklings- och biståndspolitik. Perspektivet innebär, som tidigare nämnts, att svensk biståndspolitik utgår ifrån FNs allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, härefter benämnd UDHR, och andra ratificerade konventioner. Individfokus poängteras återigen, nu genom plattformens grundläggande principer för rättighetsperspektivet: icke-diskriminering, deltagande, öppenhet och insyn, samt ansvarstagande och ansvarsutkrävande. Regeringen framhåller även att perspektivet innebär att både få mottagarstater att tillförsäkra människor mänskliga rättigheter, men

⁷ Skr. 2013/14:131, *Biståndspolitisk plattform*, sid. 5, 10-12.

⁸ Thomas Pogge, *World Poverty and Human Rights: Cosmopolitan Responsibilities and Reforms*, 2. upplagan, Cambridge: Polity, 2008, sid. 30.

även att öka människors möjligheter att göra anspråk på rättigheterna själva.⁹ Rättighetsperspektivet är i linje med gängse internationella moralprinciper, och stämmer väl överens med rätten till att leva i en social och internationell ordning som uppfyller de andra mänskliga rättigheterna.¹⁰ Noterbart är dock att plattformen även uttrycker att varje stat ”har det grundläggande ansvaret för att tillgodose medborgarnas rättigheter [även] för att skapa förutsättningar för fattiga människor att ta sig ur fattigdom och förtryck”¹¹. Det är tydligt att ansvaret för utveckling och uppfyllelse av de mänskliga rättigheterna ligger på staten själv. Hur detta sammankopplas med Sveriges ansvar och plattformens mål om att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor är desto mer otydligt. Att prioritering av ansvar uteblir skapar en öppning för förvirring och svårigheter att utkräva till exempel kompensation för vår ojämlika världsordning. Utifrån UDHR är Sverige förpliktigad att respektera och tillförsäkra alla människors rätt till en social och internationell ordning vari de mänskliga rättigheterna kan förverkligas¹². Det essentiella är uppfyllelse av rättigheter, men på grund av otydligheten kring ansvar är det svårt att se hur dessa rättigheter faktiskt kommer att tillförsäkras.

Genom att ha ratificerat UDHR inbegrips även efterföljelse av artikel 25, som deklarerar alla människors rätt till grundläggande förnödenheter. Den rättigheten figurerar inte explicit i plattformen, däremot uttrycks målet med svenskt bistånd vara ökade levnadsvillkor, vilket kan härledas till de förnödenheter artikeln talar om: mat, boende, kläder och så vidare. Det kan följaktligen hävdas att artikel 25 finns med som underliggande syfte, men inte i den mån att Sverige erkänner sitt moraliska ansvar att tillgodose alla människors rätt till exempelvis mat och boende. Eftersom *Biståndspolitisk plattform* har ett rättighetsperspektiv som uttalat utgår ifrån UDHR är ovanstående två artiklar väsentliga och borde finnas med i svensk

⁹ Skr. 2013/14:131, *Biståndspolitisk plattform*, sid. 11-12.

¹⁰ *Universal Declaration of Human Rights*, 1948, art. 28.

¹¹ Skr. 2013/14:131, *Biståndspolitisk plattform*, sid. 47.

¹² *Universal Declaration of Human Rights*, 1948, art. 28.

biståndspolitik; plattformen nämner dock ingen artikel specifikt vilket är problematiskt.¹³ Om dessa två artiklar skulle tas på allvar skulle inställningen till fattigdom väsentligt förändras, förmodligen och förhoppningsvis biståndsdiskursen i Sverige likaså.

Den viktigaste slutsatsen hittills är att *Biståndspolitisk plattform* mycket bristfälligt tar upp Sveriges moraliska ansvar. Att Sverige har ett moraliskt ansvar uttrycks men vad det beror på och innebär förklaras ej. Det finns inslag i plattformen som motsäger ansvarstagandet; exempelvis att det är mottagarstaterna som i första hand äger ansvaret. Plattformen brister även i att redogöra för hur individfokus kommer i funktion och implementeras i praktiken, samt vad rättighetsperspektivet och UDHRs artiklar betyder inom svenskt bistånd.

Institutionell ordning

De allra flesta bestående människorättsproblem idag har orsakats av institutioner; bristfälliga institutioner i fattiga länder och den globala institutionella ordningen vidmakthållen av rika länder. Så som den institutionella ordningen upprätthålls i internationell lag står den skyldig till en kollektiv människorättskränkning, kanske den allra största i mänsklighetens historia. Att undvika att bidra till fattigdom är dessutom fullt möjligt.¹⁴ Den globala institutionella ordning som nu råder har exempelvis ett oförsvarbart inslag som Pogge kallar för *the resource privilege*, resursprivilegiet, vilket innebär att även korrupta statsledningar i fattiga länder kan sälja landets naturresurser på den internationella marknaden utan att det kommer befolkningen till del och utan deras samtycke. Detta exemplifierar tydligt hur orättvist den globala institutionella ordningen är konstruerad. Att avskaffa resursprivilegiet skulle vara ett förhållandevis enkelt sätt att förbättra fattiga länders möjlighet till utveckling.¹⁵

¹³ Skr. 2013/14:131, *Biståndspolitisk plattform*, sid. 11.

¹⁴ Pogge, 2007, sid.52-53.

¹⁵ Ibid, sid. 48-49.

När *Biståndspolitisk plattform* talar om institutioner handlar det om att bygga upp fungerande institutioner i mottagarländerna. Fungerande institutioner och ökad demokrati kopplas samman gång på gång och anses vara en vinnande kombination för ett effektivt bistånd. Ur plattformens synvinkel är det en grundsten i hela biståndskonstruktionen och återkommer i alla biståndspolitiska delmål.¹⁶ Regeringen framhäver att mottagarstater och samhällsliga institutioner är viktiga samarbetspartners för svenskt bistånd. Detta kallas *ägarskap*, att mottagarländerna själva ska *äga* sin utveckling. Följden blir ett nära partnerskap, även kallat samverkansarbete, med de länder Sverige ger bistånd till. Det innebär att det civila samhället och näringslivet i mottagarländer får en viktigare roll, särskilt i länder med svagt styre där det nationella ägarskapet ej är tillförlitligt.¹⁷ Det är ett förhållandevis nytt och innovativt förhållningssätt till bistånd och fattigdomsbekämpning som läggs fram i plattformen, men det samstämmer väl med internationell politik och internationella överenskommelser. I forskning poängteras återkommande vikten av ett kontextbaserat bistånd. Många låginkomstländer har blivit medelinkomstländer medan andra länder (främst länder som genomgått konflikt) har haft en mycket långsammare utveckling. Ett flertal studier har undersökt anledningen till detta: vad är det som gör att vissa länder har en god utveckling och andra inte? Den enda generella slutsatsen som kunnat dras är att det inte finns några generella slutsatser. Varje land är unikt och kräver anpassning därefter.¹⁸ Det är sålunda positivt att plattformen bejakar samverkansarbete och till viss del ett kontextbaserat förhållningssätt.

Plattformen betonar att globala problem kräver globala lösningar och att samverkan mellan bilateralt bistånd, multilateralt bistånd och bistånd via EU är eftersträvansvärt och betydelsefullt för att nå goda resultat. Regeringen bedömer att Sverige har goda möjligheter att påverka det

¹⁶ Skr. 2013/14:131, *Biståndspolitisk plattform*, sid. 9, 18, 20, 25.

¹⁷ Ibid, sid. 41, 44, 48.

¹⁸ Bertil Odén och Lennart Wohlgemuth, ”Svenskt utvecklingssamarbete 50 år”, *Perspectives* Nr. 23, Göteborgs Universitet, 2012, sid. 43.

multilaterala systemets och biståndets riktning, samt att Sveriges ställning som trovärdig givare innebär inflytande på den internationella arenan, vilket ger större möjlighet för genomslag för svenska prioriteringar och målsättningar.¹⁹ Att plattformen ger uttryck för vikten av global samverkan måste följaktligen ses som positivt då det tyder på att svenska staten har ett förhållningssätt som går i linje med Pogges globala perspektiv. Det är dock viktigt att inflytandet faktiskt leder till fattigdomsbekämpning och länders utveckling.

I dagens biståndsdiskurs framkommer allt mer en medvetenhet om den globala institutionella ordningen som orättvis. Organisationen Oxfam, som jobbar aktivt med fattigdomsbekämpning och mänskliga rättigheter, skriver i en av sina senaste rapporter om ökad ekonomisk ojämlikhet. Deras undersökning om en orättvis världsordning stämmer väl överens med argumentationen denna studie för; att dagens lagar och regler gynnar de rika och missgynnar de fattiga. Oxfam uttrycker att den rådande verklighet vi lever i består av socialt konstruerade marknader som styrs av institutioner och regeringar, vilka i sin tur står ansvariga mot sina deltagare och medborgare. Problematiken kommer in i samband med att rika gynnas av de satta reglerna, vilket ger en ond cirkel av ökande orättvis fördelning som följd, och en ökning av de ekonomiska klyftorna.²⁰ Det är sålunda allvarligt att denna problematik inte alls kommer till uttryck i *Biståndspolitisk plattform*.

Innan den slutgiltiga versionen av plattformen gavs ut så skickades den, som brukligt är, på remiss till 144 stycken instanser.²¹ I kritik som framförs i GS-nätverkets remissvar poängteras vikten av en mer utvecklad omvärldsanalys för att få större kunskap om fattigdomens strukturella

¹⁹ Skr. 2013/14:131, *Biståndspolitisk plattform*, sid. 45, 51-52.

²⁰ Oxfam briefing paper, "Working for the few", Oxfam GB for Oxfam International, januari 2014, sid. 10-11.

²¹ Promemoria UF2014/4543/UD/USTYR, Remissammanställning Regeringens biståndspolitiska plattform, Utrikesdepartementet, sid. 5.

orsaker.²² En av de allra viktigaste frågorna som borde tillgodoses i plattformen, men som inte gör det, är som nämnt problematiken med växande ekonomiska klyftor och jordens resursfördelning. Nätverket uppmuntrar plattformens individfokus men framhåller att hållbara strukturella förändringar kräver att människor arbetar tillsammans, vilket ger civilsamhällesorganisationer en framträdande roll. I remissvaret uttrycks vikten av starka institutioner och fungerande samhällsfunktioner som skyldighetsbärare.²³

Sammanfattningsvis kan slutsatsen dras att medvetenhet om en rådande institutionell ordning som aktivt skadar människor i fattigdom inte existerar i plattformen. Sveriges delaktighet i en sådan globalt människorättskränkande ordning erkänns följaktligen inte heller. På grund av det blir moraliskt ansvarstagande, hur det än uttrycks, till viss del menlöst och utan grundläggande syfte.

Prioritering av de fattigaste

Att hjälpa människor som lever i fattigdom och under förtryck ingår i den biståndspolitiska plattformens huvudmål. Varje människas rätt till ett liv i frihet och utan fattigdom är en utgångspunkt som plattformen uttrycker att svensk biståndspolitik ska ha. Längre fram i *Biståndspolitisk plattform* framhåller regeringen att dess specifika målgrupper är kvinnor och flickor i fattiga länder, och de människor som på olika håll lever under förtryck.²⁴ Regeringen grundar prioritering av kvinnor och flickor bland annat genom förklaringen att kvinnor oftare utsätts för könsbaserad diskriminering, generellt innehar mindre makt och färre rättigheter, tjänar mindre pengar, och är särskilt utsatta för våldshandlingar i konfliktsituationer.²⁵ Dessa är

²² GS-nätverket är ett nätverk för generalsekreterare för olika ideella organisationer, driven av samarbetsorganisationen Ideell Arena. Remissvaret är nätverkets gemensamma svar; flera av organisationerna har även skrivit egna remissvar.

²³ GS-nätverket, remissvar.

²⁴ Skr. 2013/14:131, *Biståndspolitisk plattform*, sid. 5, 12, 16.

²⁵ Skr. 2013/14:131, *Biståndspolitisk plattform*, sid. 16.

definitivt goda anledningar, och internationellt är prioriteringen viktig eftersom den är förhållandevis ensam i sitt slag; Sverige är ledande i prioritering av jämställdhetsfrågor.²⁶

Vad som är anledningen till att ”människor som lever under förtryck” görs till en biståndspolitisk målgrupp uttrycker inte regeringen explicit. De definierar förtryck som avsaknad av demokrati och mänskliga rättigheter, vilket gör att fokus för att åstadkomma bättre levnadsvillkor för människor under förtryck läggs på just demokratifrämjande och människorättsinriktade samarbetspartners.²⁷ Följaktligen är regeringens två uttalade målgrupper för bistånd endast bristfälligt förklarade, särskilt när det gäller vad människor som lever under förtryck innebär. Denna kritik återfinns hos GS-nätverket. De framhåller att varken definition, avgränsning eller prioritering av förtryck framkommer i plattformen.²⁸ Detta är beklagansvärt då en given beståndsdel i biståndsgivning är vem mottagaren är.

Temat *prioritering av de fattigaste* är i grunden en rättighetsprincip som utgår ifrån mänskliga rättigheter och specifikt UDHRs artikel 25, som ger alla människor rätt till en levnadsstandard tillräcklig för den egna och familjens hälsa och välbefinnande.²⁹ Denna rättighet innebär att de som lever ett liv i fattigdom utsätts för en globalt orsakad människorättskränkning. Att prioritera fattiga människor i biståndssammanhang innebär att ta alla människors lika värde och inneboende rättigheter på allvar. Av alla fattiga människor är de allra fattigaste självfallet de som drabbas värst av en ekonomisk ojämlikhet, varför de bör prioriteras. Det närmaste plattformen kommer denna rättighetsprincip är under delmål två, angående ekonomisk tillväxt, och delmål fyra om förbättrad hälsa. Regeringen framhåller att det krävs ekonomisk tillväxt för en hållbar utveckling, under premisen att det kommer de allra fattigaste till del. I fråga om förbättrad hälsa uttrycker

²⁶ Odén & Wohlgemuth, 2012, sid. 38.

²⁷ Skr. 2013/14:131, *Biståndspolitisk plattform*, sid. 16-17.

²⁸ GS-nätverket, remissvar.

²⁹ *Universal Declaration of Human Rights*, 1948, art. 25.

regeringen att svenska insatser ska prioritera de mest utsatta människorna. Plattformen använder sålunda rättighetsprincipen *prioritering av de fattigaste* i viss mån, men endast i delar av politiken. Det enda tillfället en generell utgångspunkt uttrycks – svenskt bilateralt bistånd ska gå till länder med störst behov – är i anknytning till att biståndet även ska kunna ge gott resultat och ha ett tydligt mervärde.³⁰ Följden blir sålunda ändå att plattformen inte gör en tydlig prioritering av de fattigaste som en övergripande utgångspunkt för svensk biståndspolitik.

Plattformen uttrycker individfokus som särskild biståndsinriktning. Detta poängteras återkommande i många av delmålen samt i andra avsnitt i plattformen. Trots detta är det ett tämligen tydligt givarperspektiv som framkommer. Det uttalas inte uttryckligen men plattformen har en inriktning mot resultatstyrning och ansvarsutkrävande vilket leder mot svenska riktlinjer och modeller, inte mottagarländernas. Trots fokus på mottagarländernas ägarskap, samverkansarbete och partnerskap, så finns det sålunda en genomgående underton av Sveriges perspektiv, ett givarperspektiv.³¹ Detta är problematiskt eftersom det riskerar göra att biståndet handlar mer om Sveriges egenintressen än om mottagarländernas utveckling. Både GS-nätverket och Statskontoret kritiserar plattformen för detta, och även deras uppfattning är att plattformen har ett starkt givarperspektiv som sålunda går emot principen om mottagarnas ägarskap.³² OECD granskar regelbundet medlemsländer och i den senaste granskningen av Sverige, från 2013, uttrycks många lovord om utvecklingspolitiken i Sverige. Det är DAC – Development Assistance Committee – som genomför granskningarna och syftet är att utvärdera och förbättra politiken för utvecklingssamarbete. I anknytning till biståndspolitik uttrycker emellertid DAC kritik som handlar om just prioritering av de fattigaste. De hävdar utifrån Sveriges val av samarbetsländer och kriterier för resursfördelning att svenskt bistånd inte alltid prioriterar de fattigaste

³⁰ Skr. 2013/14:131, *Biståndspolitisk plattform*, sid. 23, 34, 46.

³¹ Skr. 2013/14:131, *Biståndspolitisk plattform*, sid. 41.

³² GS-nätverket, remissvar; Statskontoret, remissvar, sid. 2.

länderna eller de fattigaste människorna inom landet. Trots biståndsmål om att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för fattiga människor och ett perspektiv som ska utgå från den fattiga människan så finns det ett flertal exempel på biståndsmottagare, särskilt inom EU, som är medelinkomstländer.³³

Det går att dra en enkel slutsats av att det fortfarande existerar så svår fattigdom och fortsatt stor nöd för biståndsgivning: vår nuvarande institutionella ordning gör systematiskt fattiga människor ännu mer fattiga.³⁴ Den ekonomiska ojämlikhet som existerar behöver jämnas ut och därför borde utrotningen av extrem fattigdom ges högsta prioritet. Att i första hand prioritera de mest utsatta är en viktig utgångspunkt att deklarerera.

En framtida biståndspolitik

I ljuset av ett rättighetsbaserat perspektiv baserat på Pogges teorier framträder det att svensk biståndspolitik, som den uttrycks i *Biståndspolitisk plattform*, i vissa aspekter verkar i framkant och i andra är förhållandevis uddlös. Det är främst två centrala åtgärder jag argumenterar för att Sverige bör vidta i sin biståndspolitik för att nå en mer gynnsam biståndsgivning. För det första; ett väsentligt medel för att nå fattigdomsminskning är att arbeta utifrån premissen att Sverige är delaktig i vidmakthållandet av en global institutionell ordning som systematiskt kränker människors rättigheter. Rätten till nödvändiga förnödenheter och rätten till en social och institutionell ordning som tillgodoser alla människor de mänskliga rättigheterna är de två rättigheter som i första hand kräver uppfyllelse för att tillintetgöra fattigdom. Beklagansvärt är då att denna institutionella ordning varken erkänns eller nämns i plattformen, vilket gör både syfte och tillvägagångssätt i biståndsgivning betydligt svårare.

³³ OECD, "OECD/DAC Peer Review of SWEDEN", 2013, sid. 5, 38.

³⁴ Pogge, 2007, sid. 52; Pogge, 2008, sid. 52.

För det andra vill jag poängtera dilemmat med fattigdomsbekämpning kontra egenintressen. Att Sverige har ett moraliskt ansvar i egenskap av att vara ett av världens rikaste, mest demokratiska och mest jämställda länder är essentiellt att förstå samt utgå ifrån. Plattformen har ett rättighets- och fattigdomsperspektiv, vilket visar på en förståelse för ett moraliskt ansvarstagande. Det uttrycks däremot även att huvudansvaret för utveckling ligger på mottagarländerna själva, vilket sålunda gör Sveriges moraliska ansvar sekundärt. Tillsammans med en given inriktning på ökad resultatstyrning och ett effektivare bistånd går det att se en tendens mot att biståndspolitiken prioriterar Sveriges egenintressen högre än mottagarländernas behov, vilket är synnerligen problematiskt.

I Oxfams rapport om ekonomisk ojämlikhet finner vi generella rekommendationer för att åtgärda problematiken med den globala världsordning som råder. Dessa inbegriper förändring av internationella skattesystem som möjliggör undanhållande av skatt genom skatteparadis (jämför med *the resource privilege*), stärkta löneförhållanden och arbetarrättigheter, och främjande av jämlikhet och kvinnors möjligheter. De utmanar även regeringar att använda sina skatteintäkter till investering i universell hälsovård, utbildning, och socialt skydd för medborgare.³⁵

Slutligen, för att ytterligare utveckla och förbättra svenskt bistånd behöver Sverige utarbeta och förtydliga hur ovanstående två åtgärder, samt Oxfams rekommendationer, kan integreras i biståndspolitiken.

³⁵ Oxfam, 2014, sid. 3-4.

Referenser

- GS-nätverket, remissvar.
- UN General Assembly, *Universal Declaration of Human Rights*, 10 december 1948, 217 A (III), tillgänglig på: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b3712c.html> [åtkomst 4 augusti 2015].
- OECD, "OECD/DAC Peer Review of SWEDEN", 2013.
- Odén, Bertil & Lennart Wohlgemuth, "Svenskt utvecklingsamarbete 50 år", *Perspectives* No. 23, Göteborgs Universitet, 2012.
- Oxfam briefing paper, "Working for the few", Oxfam GB for Oxfam International, januari 2014,
- Pogge, Thomas, "Severe Poverty as a Human Rights Violation", i Pogge (red.), *Freedom from Poverty as a Human Right: Who Owes What to the Very Poor?*, Oxford: Oxford University Press, 2007.
- Pogge, Thomas, *World Poverty and Human Rights: Cosmopolitan Responsibilities and Reforms*, 2. upplagan, Cambridge: Polity, 2008.
- Promemoria UF2014/4543/UD/USTYR, Remissammanställning Regeringens biståndspolitiska plattform, Utrikesdepartementet.
- Skrivelse 2013/14:131. Regeringskansliet. *Biståndspolitisk plattform*. Statskontoret, remissvar.